

**ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА ЯКУБА –
ВЧЕНИЙ, УЧИТЕЛЬ, ЛЮДИНА
(до 80-річчя з дня народження)**

Цієї весни виповнилося б 80 років Олені Олександрівні Якубі (1929–2002) – визначному українському вченому-соціологу, доктору філософських наук, професору, одному з організаторів соціологічної науки в колишньому СРСР та в Україні.

Народилася Олена Олександрівна в Харкові, тут у 1951 р. закінчила Харківський юридичний інститут, а потім аспірантуру при кафедрі філософії. З Харковом пов'язана і вся її подальша біографія – талановитого педагога, проникливого дослідника й аналітика суспільних процесів, організатора науки. З 1954 р. вона – викладач, доцент, а з 1972 по 1980 р. – професор кафедри філософії Харківського університету. Це була неординарна особистість – наполеглива, цілеспрямована, принципова і безкорислива, цілковито віддана служінню науці. Стосовно Олени Олександрівни – це не просто шанобливі слова! Такою вона була, так діяла. У 1963 р. вона створила і очолила одну з перших соціологічних лабораторій в СРСР, а 1980 р. – першу в Україні кафедру соціології. Не випадково темою її докторської дисертації, яку вона захистила 1971 р., були проблеми нормативного регулювання, права і моралі.

За своїм світоглядом і світовідчуженням О.О. Якуба була яскравим уособленням і виразником «шестидесятництва», покоління «хрущовської відлиги», яке, вирвавшись з-під пресу сталінського тоталітаризму, до глибини ества перейнялося ідеями гуманізації суспільних відносин, побудови суспільства не за умоглядними «накресленнями» вождів, а на основі вивчення реальних суспільних процесів, устремлень, настроїв і прагнень не загальною «трудящих мас», а конкретних груп і прошарків людей.

«Олена Олександрівна була яскравою зіркою в цьому сузір'ї шестидесятників – соціологів, котрі навчили тоталітарне суспільство вимовляти, хоча й з трудом, слово «соціологія», – цілком справедливо відзначить у передмові до книжки її вибраних наукових праць ректор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, доктор соціологічних наук, член-кореспондент НАН України В.С. Бакіров.

Тим, хто першим прокладає стежину, торує шлях – завжди найважче. Перша соціологічна лабораторія, перша кафедра соціології, соціологічний факультет – скільки треба було енергії, наполегливості, інтелекту, щоб це створити, «пробити», долаючи чиновницьке неприйняття, нерозуміння, а часто – й опір, ворожість, невігластво! Вона здолала, змогла вирішити клубок надзвичайно складних організаційних проблем. Але ще важливіше – вона наповнила ці організаційні форми реальним життям, створила унікальну харківську соціологічну школу, виховала цілу когорту знаних в Україні і за її межами вчених-соціологів, започаткувала міцні організаційні і морально-етичні принципи та традиції соціологічної наукової спільноти в країні.

Великий і незаперечний вклад Олени Олександрівни у створення і розвиток Радянської соціологічної асоціації та Соціологічної асоціації України – багато років

вона була незмінним членом їх правління, 35 років очолювала Харківське відділення САУ. З 1992 по 2002 р. – голова спеціалізованої ради ХНУ із захисту докторських дисертацій із соціології, з 1993 р. – академік Міжнародної академії вищої школи, з 1999 р. – заслужений професор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Попри багатогранну громадську роботу, постійну викладацьку діяльність Олена Олександрівна невтомно і напружено працювала як учений, глибокий і вдумливий дослідник та організатор масштабних досліджень суспільних трансформацій, сучасних соціальних проблем і процесів. Її наукові зацікавлення були зосереджені передусім в царині соціальної активності людей, моральних і правових аспектів регулювання суспільних відносин. Вона була керівником численних міжнародних, все-союзних, регіональних соціологічних досліджень. При цьому завжди добивалася практичної спрямованості і результативності цих досліджень: нове соціологічне знання про явище, процес повинно так чи інакше впливати на суспільну практику, спонукати до осмислених рішень і практичних дій. У цьому вона вбачала сенс і покликання соціології.

Вона була безкомпромісною в обстоюванні принципів – наукових і моральних, особистісних. Але це не викликало неприйняття, а навпаки – приваблювало до неї, бо ця непохитна принциповість, вимогливість органічно поєднувалися в ній із справедливістю, чуйністю і душевним теплом до колег, друзів, своїх учнів, вихованців, до людей загалом. Її поважали і любили. В ній уособлювалася висока інтелігентність, яку вона прагнула виховати у своїх учнів і студентів, формуванню якої, на її думку, повинна бути підпорядкована вся діяльність вищої школи і якої так бракує багатьом з тих, хто сьогодні відносить себе до сучасної «еліти»!..

Свою справу О.О. Якуба любила самовіддано й пристрасно. Вона віддавала їй служінню усі свої сили, знання, талант – усю себе. Будучи визнаним авторитетом, знаним ученим з багатьма здобутками і досягненнями, Олена Олександрівна не домагалася і не шукала похвали, а навпаки – зупиняла славослів'я на свою адресу твердим і рішучим: «Не перебільшуйте!» Сьогодні ми можемо так само твердо і широко сказати: вклад у розвиток вітчизняної соціології важко перебільшити й переоцінити.

Все ширшає смуга літ, що відділяють нас від дня, відколи Олени Олександрівни не стало серед живих. Але вона залишається з нами – не лише в пам'яті, в наших серцях, а й зримо, реально: у своїх настановах, у своїх наукових працях, у чергово-му виданні підручника «Соціологія» з її ваговими розділами, нарешті – у щорічних весняних Якубинських наукових сесіях, на яких із своїми першими науковими спробами щораз дебютує нова когорта молоді наукової зміни, про що так турбувалася, так пристрасно дбала Олена Олександрівна Якуба – визначний Учений, мудрий Учитель, справжня Людина. Черговою сесією 9 квітня буде відзначений і цей, 2009 р. – рік її 80-річного ювілею. І так буде щовесни.

Колеги, друзі, послідовники, учні